

УДК 027.1:061.22](477.83-25)

МЕМОРІАЛЬНА БІБЛІОТЕКА ВОЛОДИМИРА ЛЕСЕВИЧА В НАУКОВОМУ ТОВАРИСТВІ ім. ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ

Олександр Дзьобан

науковий співробітник відділу рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника

Розглянуто книжкові та періодичні видання приватної бібліотеки українського філософа, літературознавця і громадського діяча Володимира Лесевича (1837–1905). Свою бібліотеку обсягом понад шість тисяч одиниць він ще за життя заповів НТШ у Львові.

Після смерті В. Лесевича бібліотеку перевезено до Львова і розміщено в НТШ, де вона стала однією із 14-ти меморіальних збірок.

Його бібліотека — це видання західноєвропейськими, російською та українською мовами у тематичних розділах: філософія, історія, природознавство, мовознавство, літературознавство із суміжними з ними дисциплінами, що хронологічно охоплюють другу половину XVIII — початок XX ст.

Ключові слова: *Володимир Лесевич, бібліотека НТШ, меморіальна бібліотека, тематичні розділи.*

Лесевич Володимир Вікторович (псевд. “Українець”, 1837–1905) — філософ і громадський діяч, походив із дворянського [7; 11] та українського старшинського роду з Полтавщини. Навчався в одній з Київських гімназій, а з 1850 р. в Головному інженерному училищі, згодом рік слухав лекції в Інженерній Академії. Як військовий інженер царської армії в 1856–1859 рр.

служив на Кавказі. Потім навчався і закінчив Миколаївську Академію Генерального Штабу в Петербурзі. В 1863 р. відмовився від участі в придушенні польського повстання, пішов у відставку, оселився в рідному селі Денисівці на Полтавщині, де займався філософією, літературою, публіцистикою. В 1864 р. на власні кошти заснував у селі Денисівці народну школу з українською мовою навчання, де сам вчителював. Співробітничав у журналах:

В. Лесевич

“Вестник Европы”, “Русское Богатство”, “Отечественные Записки”, в останньому опублікував низку філософських праць, зокрема “Философия истории на научной почве” (1869, № 1), “Позитивизм после Конта” (1869, № 4), “Классики XIV и XV столетий” (1874, № 12). У 1875 р. заснував у Петербурзі Літературний фонд ім. Т. Шевченка, а також організував Українське видавниче товариство з метою надрукувати серію видань про Україну. Але царська цензура заборонила уже підготовлені до видання книжки, а В. Лесевича за порушення Емського указу та за зв’язки з народовольцями було репресовано і вислано до Сибіру (1879–1881), після цього під наглядом поліції проживав у Казані, Полтаві, Твері. З 1888 р. — в Петербурзі. В різних містах Російської імперії виступав з публічними лекціями про філософію Р. Авенаріуса, про провансальську літературу середньовіччя півдня Франції. В 1901 р. В. Лесевич підписав протест літераторів проти звірячого побиття студентів та учнів царською

поліцією на Казанській площі в Петербурзі, за що був висланий із столиці імперії. З того часу жив в Україні, підтримував зв'язки з І. Франком, М. Грушевським, матеріально підтримував М. Драгоманова і видання галицьких радикалів [8; 9; 10]. Виїжджав за кордон: в Лондоні у 1860-х роках зустрічався з О. Герценом, зиму 1902 р. пробув у Римі, в 1903 р. викладав філософію і фольклористику в Російській Вищій школі суспільних наук у Парижі [2; 5]. Опублікував в російській пресі низку статей в обороні українського національного відродження: “Санкт-Петербургские Ведомости”, “Новости”, “Сын Отечества”. В останній за 1905 р. помістив низку заміток про необхідність свободи для українського слова, про просвіту для рідного народу [1].

Коло знайомих і приятелів В. Лесевича в науковому світі доволі широке, про що свідчить його листування з В. Гнатюком. Так, в листі до нього від 22 грудня 1903 р. подає адреси вчених, кому слід надсилати видання НТШ зі Львова. Серед адресатів є: О. М. Пипін і О. М. Веселовський в Академії Наук С.-Петербурга, М. Ф. Сумцов у Харківському, М. О. Стороженко в Московському університетах, В. М. Леонтович, П. Карманський, а також вчені Англії, Італії, Франції [6].

У філософії В. Лесевич був послідовником позитивізму. Основні його праці в цьому плані: “Очерки развития идей прогресса” (СПб, 1868), “Критика основоначал позитивной философии” (СПб, 1877), “Письма о научной философии” (СПб, 1878), “Что такое научная философия” (СПб, 1891).

Він автор фольклорно-етнографічних праць: “Денисовский казак Чмыхало, его сказки и притяжки” (“Мир Божий”, 1895), “Оповідання Р. Ф. Чмыхала” (Львів, 1904) “Помпеянське Изіюм” пам'ятка боротьби східних культів за перевагу в греко-римським світі” (Науковий збірник, присвячений проф. Михайлові Грушевському учениками і прихильниками з нагоди його десятиліття наукової праці в Галичині (1894–1904) (Львів, 1906). На вечорі, присвяченому пам'яті Т. Шевченка в Петербурзі 1897 р., виступив з доповіддю про поета, в якій прирівнював його роль в українській літературі із значенням А. Данте в італійській літературі (опубліковано в “Санкт-Петербургских Новостях” 7.03.1897). В мадрідському журналі “La Illustration Espanola y Americana” (“Іспано-Американське просвітництво”, 1877, № 4) надрукував

статтю “Тарас Шевченко — великий поет України”, де помістив біографію поета, уривки його творів “Кавказ”, “Тарасова ніч”, “До Основ’яненка”, “Заповіт” у власному перекладі іспанською мовою [13].

Знайомство з багатьма українськими діячами культури, ділові контакти з М. Грушевським, В. Гнатюком та іншими членами Наукового товариства ім. Шевченка у Львові сприяло тому, що В. Лесевич ще за життя задумав передати свою бібліотеку до НТШ. Серед 14 меморіальних книгозбірень колишньої бібліотеки НТШ (з 1940 р. у складі Львівської філії БАН УРСР (тепер — ЛННБУ), які представляють письменника і громадського діяча О. Кониського, теолога П. Крип’якевича, геолога Ю. Медвецького, співака світової слави М. Менцінського, чеського приятеля українців Ф. Ржегоржа та ін., — вагоме місце належить книгозбірні філософа В. Лесевича, яку згодом, внаслідок рекаталогізації бібліотеки НТШ з 1953 р. та “упорядкування” її фондів, було влито у загальні фонди [4, с. 422-423]. Тепер вони зберігаються у відділі україніки ЛННБУ.

Наші спостереження щодо бібліотеки В. Лесевича ґрунтуються на вивченні окремих випусків Хроніки НТШ, каталогу бібліотеки В. Лесевича НТШ, яка зберігається у відділі рукописів ЛННБУ [3], а також автографів на низці книг, які тепер зберігаються у відділі україніки ЛННБУ.

У невідданому некролозі “Вол. Лесевич” [12, вип. 1, ч. 25, с. 23] зазначено, що він був обраний дійсним членом НТШ, хоч документа про це уже не отримав. І далі читаємо “свою, досить велику бібліотеку на різних європейських мовах призначив покійний перед смертю для бібліотеки Наукового Товариства ім. Шевченка, яка творитиме осібний відділ ім. В. Лесевича”. А в іншому випуску Хроніки НТШ за 1906 р. задокументовано: “прийшов дальший транспорт (13 великих пак) книжок із бібліотеки покійного філософа В. Лесевича, каталога тих книжок управа бібліотеки ще не дістала, тому не можна було їх уставляти у нових бібліотечних саях” [12, вип. 3, ч. 27, с. 16]. Згодом у звітах бібліотеки читаємо: “від січня 1907 р. почнеться робота [...] встановлення книжок пок. В. Лесевича, яких спис прийшов недавно до нашої бібліотеки” [12, вип. 4, ч. 28, с. 17].

Каталог бібліотеки В. Лесевича в оправі початку ХХ ст., обкладинки — картон у чорному полотні з тисненням рамки і наріжників. По середині верхньої кришки тиснений заголовок: “Катальог бібліотеки В. Лесевича”, під ним — прикраса рослинного орнаменту. Його розміри: 36x26x1,5 см; він і є саме тим списком літератури, про який йшлося в Хроніках НТШ.

В каталозі меморіальної бібліотеки В. Лесевича, укладеному після 1905 р., 227 стор., із них понад 20 — чистих, аркуш із сторінками 111-112 втрачений. Література вписана тут одним почерком — однією рукою, розміщена в 9-х розділах, у кожному з яких в алфавітному порядку авторів внесено книги спочатку “Иностранных языков” — видання німецькою, французькою, англійською, італійською та іншими західноєвропейськими мовами, після яких у тому ж розділі — російські та окремі українські книжки. Коротко про зміст розділів каталогу.

Розділ І. Філософія, психологія, логіка

У цьому розділі (с. 1-29) вписано понад 540 назв праць, із них близько сотні — книжки російською мовою. Далі (с. 29-31) — два іноземні та один російський комплекти журналів стосовно розділу літератури.

Цікавлячись питаннями філософії, В. Лесевич зібрав основну літературу цієї галузі науки, видану в другій половині ХVIII — початку ХХ століть в країнах Західної Європи та у Російській імперії як його сучасників, так і визначних представників філософської думки попередніх епох.

Із праць західноєвропейських мислителів ХІХ ст. у бібліотеці В. Лесевича було десять книг англійського природознавця, філософа Т. Гекслі (Huxley T., 1825–1895), дванадцять книг англійського філософа, економіста й історика Хюма Девіда (Hume David, 1711–1776), три книги німецького філософа і теолога, професора університетів в Мельбурні й Гейдельберзі Е. Целлера (E. Zeller, 1814–1908), чотири книги німецького філософа Ю. Баумана (J. Bauman, 1837–1901). Італійський філософ Д. Віко (D. Vico, 1669–1744), професор університету в Неаполі, один із основоположників історизму в філософії, представлений чотирма книгами, перевиданими у ХІХ ст., серед яких: “Вибрані праці” (Opera Latina. — Мілан, 1835), “Праці” (Opera. — Мілан, Т. I, VI, 1836, 1837).

В. Лесевич придбав книгу Й. Баха (J. Bach) “Вчений Екгарт батько німецької умоглядності” (Meister Eckhart der Vater der deutschen Speculationi. — Відень, 1864), працю давньогрецького філософа Аристотеля “Логіка” (Logique. — Париж, 1839, т. 1-4, 1842–1844), книгу німецького філолога і соціолога П. Барта (Barth P.) “Філософія — історія соціології” (Die Philosophie der Geschichte als Sociologie. — Ляйпціг, 1897).

Праці німецького філософа і фізіолога Вільгельма Вундта, зокрема з питань фізіологічної психології людини, в російському перекладі “Основания физиологической психологии”. Вип. I-II. (Москва, 1880–1881); двотомник “Логіка” (Logik. — Штудгарт, 1880, 1881); праця “Мораль літературної критики” (Zur Moral der literarischen Kritik. — Ляйпціг, 1887). Книги німецького філософа-матеріаліста і атеїста Л. Фейєрбаха (L. Feuerbach, 1804–1872): “Історія нової філософії” (Geschichte der neueren Philosophie. — Лейпціг, 1847); “Зібрані твори” (Sammtliche Werke. — Лейпціг, 1857). Книга нідерландського філософа-матеріаліста Бенедикта Спінози (1632–1677) — “Етика” (СПб., 1892, изд. 2-е.).

У бібліотеці В. Лесевича була праця німецького філософа і економіста Е. Дурінга (E. Duhring, 1833–1921) “Критична історія національних канонів і соціалізму” (Kritische Geschichte der Nationalkanonen und des Socialismus. — Берлін, 1875). Твори німецького філософа-ірраціоналіста Артура Шопенгауера (1788–1860) в російському перекладі — “Полное собрание сочинений” (Вип. I-II, IV-VI. — Москва, 1900–1902). Книга німецького лікаря, природознавця, філософа другої половини XIX ст., прихильника дарвінізму Л. Бюхнера (L. Büchner, 1824–1899) — “Філософські картини” (Philophische Bilder. — Ляйпціг, 1861).

Праця фізика, професора Київського університету М. П. Авенаріуса другої половини XIX ст. — “Человеческое понятие о мире” (СПб., 1901). Твори польського мовознавця і філософа, дійсного члена НТШ Я. Бодуена де Куртене (1845–1929): “Неоопортуністичні думки” (Myśli neoportunistyczne. — Краків, 1898); “Один із об’явів моральності опортуністично-умоглядних” (Jeden z objawów moralności oportunistyczno-prawomyślnej. — Краків, 1898). Серед інших книг російською мовою відзначимо ще: працю вірменського філософа В. Вартаньянца. — “Учение Л. Н. Толстого,

как идеализация рабства” (Тифлис, 1900), книжку російського філософа, соціолога, публіциста, ідеолога революційного народництва другої половини XIX ст. Петра Лаврова “Три беседы о современном значении философии” (СПб., 1861), твір німецького мислителя, одного з фундаторів німецької класичної філософії XVIII — початку XIX ст. Іммануїла Канта (1724–1804) “Критика чистаго разума” (СПб., 1861).

Давньогрецький філософ-стоїк (I ст. н. е.) Епіктет, християнські ідеї якому не були чужими, представлений тут працею в перекладі російською мовою “Настольные заметки стоической морали” (Казань, 1883). У цьому ж розділі — дві праці самого В. Лесевича: “Этюды и очерки” (СПб., 1886); “Эволюция философии и философския переживания” (СПб., б. р.).

Розділ 2. Історія релігій, фольклор і антропологія

У цьому розділі каталогу (с. 33-81) вписано понад 920 назв праць, із них близько 150 — російською мовою.

У книгозбірні В. Лесевича були книги з історії релігій європейських та інших країн світу, з питань фольклору та антропології, серед яких: праці німецького теолога XIX ст. Альма Ріха (Alm von Rich) “Теологічні послання і створення німецької нації” (Theologische Briefe an die Gebildeten der deutschen Nation. — Т. 1, 3, Ляйпціг, 1862, 1863). Теолог Б. Бебур представлений працею “Библия или книга св. Писаний Ветхаго и Нового Завета” (Спб., 1882).

У збірці була книга англійського фольклориста і етнографа Арнольда Вермана (Arnold Verman) “Популярні студії у міфології романтичного фольклору” (Popular studies in mythology romance Folklor. — Лондон, 1900); праці з етнографії України Бориса Грінченка “Этнографические материалы”. (Вип. I-III. — Чернігів, 1895, 1897, 1899); 24 праці фольклориста, етнографа, літературознавця і громадського діяча другої половини XIX ст. Миколи Сумцова, зокрема: “Хлеб в обрядах и песнях” (Харків, 1898); “Досвитки и посиделки” (Київ, 1886); “Коломыйки” (Київ, 1886); “Заяц в народной словесности” (Москва, 1891); “Писанки” (Київ, 1891); “Заговоры” (Харків, 1892); “Пожелания и проклятия (преимущественно малорусские)” (Харків, 1896) та ін.

Відзначимо ще праці російського філолога XIX ст. О. М. Веселовського “Разыскания в области русскаго духовнаго стиха” (СПб., 1883) та “Сравнительная мифология и ея метод” (Вестник Европы. — X [жовтень], 1873).

Розділ 3. Література, мистецтво та історія літератури

У цьому розділі каталогу (с. 85-119) вписано близько 630 назв видань, із них понад 100 — російськомовні.

Серед книг, які тут зареєстровані, назвемо такі: п'ять праць англійського політика, видавця, журналіста і літератора, лорда Джона Морлі (1838–1923, John Morley): “Дослідження літератури” (Studies in Literature. — Лондон, 1891), життєписи французьких просвітителів-енциклопедистів Деніса Дідерота (Diderot and the Encyclopedists. — Лондон, 1878) та Вольтера (Voltaire. — Лондон, 1891); працю французького політичного діяча, літературознавця, спеціаліста з історії англійської літератури Жана Жюля Жіссерана (1855–1932, Jean Jules Jusserand) “Англійський роман” (Le Roman anglais. — Париж, 1886), в якій показує походження й утворення великих шкіл англійських романістів XVIII ст.

Тут зберігалася праця професора Київського університету, історика і археолога В. Антоновича “К вопросу о галицко-русской литературе” (Київ, 1900).

Тринадцять книг італійською, німецькою, французькою мовами творів італійського поета доби Передвідродження (Передренесансу), основоположника італійської національної літератури Аліг'єрі Данте (Dante Alighieri, 1292–1321), серед яких чотири різні видання його першої збірки у віршах і прозі “Нове життя” (“La vita nuova”, 1856, 1861, 1872, 1884 pp.), три різні видання поеми “Божественна комедія” (“La Divina kommedia”, 1862, 1872, 1874 pp.), книга “Прозові твори” (Prosaische Schriften. — Ляйпціг, 1856). Зазначимо, що твори Данте відображені в поезіях Т. Шевченка (поема “Іржавець”, повість “Варнак”), Лесі Українки (поетичні твори та літературно-критичні статті), їх перекладали українською мовою І. Франко (“Божественна комедія”), В. Самійленко (десять пісень “Пекла”), М. Рильський з П. Карманським (здійснили переклад “Пекла”), Є. Дроб'язко (повністю переклав “Божественну комедію”) та ін.

В. Лесевич придбав видання творів українських і російських письменників, праці з історії літератури і т. д., зокрема у нього були: одинадцять книг російського поета, драматурга і перекладача Інокентія Анненського (1856–1909), який є автором перекладів окремих творів Горація, усіх трагедій Евріпіда. Серед останніх у бібліотеці В. Лесевича були такі видання: “Вакханки” (СПб., 1899); “Медея” (СПб., 1903).

Тут був збірник творів англійського поета і есеїста Джозефа Аддісона (Addison Joseph, 1672–1719) “Твори у віршах і прозі” (The miscellaneaus vorks in verse and prose. — Лондон, 1765).

Григорій Сковорода відображений тут “Сочинениями, собранными Д. И. Багалием” (Харків, 1894), а Микола Гоголь — збіркою творів у 12-ти томах “Собрание сочинений” (СПб., 1901).

У каталозі зареєстровані: збірник творів Бориса Грінченка “Хвиля за хвилею” (вірші та проза. — Чернігів, 1900) та його ж праця “П. А. Кулиш. Биографическій очеркъ” (Чернігів, 1899), праця письменника і громадського діяча Олександра Кониського “Тарас Шевченко-Грушівський, хроніка його життя”. Ювілейне видання Товариства. (Збірник фільольогічної секції Наукового товариства імени Шевченка. — Т. 1, Львів, 1898).

Розділ 4. Історія та археологія

У четвертому розділі каталогу (с. 125-136) зареєстровано понад 200 книг, із яких 33 праці російською мовою.

У збірці В. Лесевича були книги із загальної історії народів стародавнього світу та нової історії. Серед праць німецьких істориків тут виділяються: Карла Абеля (Abel Carl) “Велика і мала Русь” (Gross und Klein Russisch. — Ляйпціг, 1885); книга Л. Банке (Banke L.) “Османи та іспанці” (Die Osmanen und die Spanische. — Ляйпціг, 1878); розвідки з історії давньогрецької культури Ф. Баумгартена (Baumgarten Fr.) “Еллінська культура” (Die hellinische Kultur. — Т. 1, 3, 4, Ляйпціг, 1905). Слід відзначити праці давньогрецьких істориків: Фуکیدіда (V ст. до н. е.), що вважається вершиною античної історіографії “История Пеллопонеской войны” у восьми книгах (Москва, 1887, 1888); Геродота “История в девяти книжках” (Москва, 1888). До цієї Історії включено описи

життя народів, що були сусідами греків, їхніх звичаїв, пов'язаних з ними легендами та міфами; у четвертій книзі відображено географію та етнографію Північного Причорномор'я. Мав він і книгу історика В. Бунскула “Введение в историю Греции” (Харків, 1903).

В бібліотеці В. Лесевича зберігалося видання літописної пам'ятки давньоруського літописця ієродиякона Києво-Печерського монастиря Нестора (XI ст.) “Летопись по Лаврентьевскому списку” (Москва, 1864), а також науково-популярна праця польського політичного діяча і публіциста Леона Василевського (1870–1936) “Современная Галиция” (СПб., 1898). Вона містила докладні на той час відомості про економічний стан, культурно-національний рух в Галичині, була цінна для тодішніх шкільних колективів у підросійській Україні, де читались про неї реферати, тощо.

Розділ 5. Природознавство, медицина, математика, географія

У п'ятому розділі каталогу (с. 141-154) меморіальної бібліотеки В. Лесевича записано близько 320 видань, із яких понад 90 російськомовні.

Коло зацікавлень В. Лесевича було доволі широким. Свою збірку він комплектував літературою з географії, природознавства, медицини та математики: праці німецьких природознавців — А. Бастіана (Bastian A.) “Подорожі в Сіам 1863 р.” (Reisen in Siam ins Jahre 1863. — Єна, 1867); П. Касселя (Cassel P.) “До Дамаску” (Vom nach Damaskus. — Берлін, 1880); А. Е. Расенкова “Путешествие по Центральной части горной Чечни” (Тифлис, 1895); книгу археолога В. Агафонова “Третичныя и ледниковыя образования Полтавской губернии (СПб., 1894); вісім праць Дмитра Ахтарумова, лікаря і санітарного діяча в Україні другої половини ХІХ ст., що сприяв розвитку медицини й санітарії, автора низки праць з гігієни та епідеміології, серед них “Случай дегенеративного психоза” (Харків, 1883), “Чума последних годов ХІХ века” (Полтава, 1900); “Холерная эпидемия Полтавской губернии” (Полтава, 1885), “Оспопрививание, как санитарная мера” (Вольск, 1901) та ін.

Праці з природознавства: Г. Герца “Об отношениях между светом и электричеством” (СПб., 1890); Г. Далле “Предсказание погоды” (СПб., 1890); П. А. Соломина “Способы регулирования водного

хозяйства в степях России” (СПб., 1892); П. А. Зилова “Курс физики” (Ч. I, II, Варшава, 1900) та ін.

Розділ 6. Література з суспільствознавства

У шостий розділ каталогу (с. 157-165) вписано понад 140 видань, із них понад 50 російською мовою.

В колекції В. Лесевича була література з питань громадського життя окремих народів, про соціальні групи населення — селян, ремісників тощо. Серед інших назвемо такі: працю англійського дослідника націй другої половини XIX ст. Вальтера Беджета (Bagehot W.) “Походження нації” (Der Ursprung der Nationen. — Ляйпціг, 1883); книга німецького соціолога XIX ст. Бартоломея Карнері (Carneri Bartholomäus) “Модерна Людина” (Der moderne Mensch. — Бонн, 1891). Сімнадцять книг різних видань англійського письменника і публіциста Данієля Дефо (Defoe Daniel) (XVII–XVIII ст.), серед яких — в перекладі німецькою мовою “Соціальні питання перед 200 роками” (Social Fragen vor zweihundert Jahren. — Ляйпціг, 1890); “Життя та пригоди Робінзона Крузо” (The life and adventures of Robinson Crusoe. — Лондон, 1882).

Книга літературознавця, громадсько-політичного діяча, академіка ВУАН Сергія Єфремова “Національне питання в Норвегії” (Львів, 1902) також знайшла своє місце у каталозі В. Лесевича.

Відзначимо ще низку праць українських істориків XIX ст., наявних у бібліотеці В. Лесевича, зокрема В. Василенка “Экономические очерки Кобелякского уезда Полтавской губернии” (Херсон, 1896); М. Сосновського “Опыт исследования промыслов сельского населения Полтавского уезда” (Полтава, 1898); І. Лучицького “Крестьяне и крестьянская реформа в Лифляндии” (Київ, 1891).

Розділ 7. Мовознавство

У цей розділ (с. 169-173) внесено близько 70 назв праць, з яких російськомовних — 7 книг.

Питання мовної політики в країнах західної Європи не були чужими для В. Лесевича. Він цікавився станом мовознавства в Англії, в німецькомовних країнах, ставленням пануючих режимів до мов національних меншин тощо. В його збірці були книги німецьких філологів — мовознавця другої половини XIX ст., члена

Петербурзької АН, автора праць з граматики індоєвропейських мов К. Бругмана (K. Brugmann), зокрема його дослідження “До сьогодняшнього стану мовознавства” (Zur heutigen Stand der Sprachwissenschaft. — Страсбург, 1858); праця німецького філолога, одного з основоположників германістики як науки про мову, міфологічної школи і фольклористики Я. Грімма (Grimm J., 1785–1863) “Німецька міфологія” (Deutsche Mifologie. — Т. I-3, Берлін, 1878); книга К. Бульбріга (K. Bulbrig) “Шляхи і мета англійської філології” (Wege und Ziele der englischen Philologie. — Гранінген, 1893).

Праці російських філологів, серед яких професор Київського і Петербурзького університетів, дослідник билин, мови “Слова о полку Ігоревім” І. М. Жданов (1846–1901), відображені у збірці В. Лесевича п’ятитомною працею “Русский былевой эпос” (Т. I–V, СПб., 1895), книгою Кюнера “Самоучитель латинского языка” (Ч. I, СПб., 1858). У бібліотеці були книги й інших російських дослідників — І. Мінаєва “Очерк фонетики и морфологии” (СПб., 1872); педагога, організатора перших в Росії вечірніх шкіл для робітників Д. І. Тихомирова (1844–1915) “Начатки грамматики” (Москва, 1897).

Розділ 8. Журнали та інші періодичні видання

Розділ періодичних видань (с. 177-209) у цій колекції найбільший: понад 3000 газет, журналів та інших видань цього типу.

В. Лесевич передплачував і зберігав у своїй бібліотеці значну кількість періодичних видань, які виходили не тільки в Росії, а й у країнах Західної Європи, Америки, зокрема “Німецький літературний журнал” (Deutsche Literaturzeitung. — Берлін, 1894–1905); “Архів історичної філософії” (Archiv für Geschichte der Philosophie. — Берлін, 1887–1895); “Атенеум” (The Atheneum. — Лондон, 1889–1905); американські журнали з Балтімора, з Нью-Йорка, а також Мадрида, Мюнхена, Неаполя та ін. міст Європи. У меморіальній бібліотеці В. Лесевича наявні “Вопросы философии и психологии” (СПб., 1889–1905), “Вестник Европы” (СПб., 1905, № 1-12), “Историческое обозрение” (СПб., 1890–1896), “Научное обозрение” (СПб., 1897, 1898), “Физикоматематический ежегодник” (Москва, 1900, 1902) та інші періодичні видання, що виходили в межах Російської імперії.

Розділ 9. Книги, які не увійшли у згадані вище розділи

Цей розділ меморіальної бібліотеки (с. 213-226) представлений 227-ма книгами, серед яких понад 40 — російськомовні та українські видання. Тут вписані енциклопедичні видання (“Большая Энциклопедия под ред. С. Н. Южакова”. Т. 1-8 (СПб., 1899–1902), словники, зокрема російських лексикографів Афанасія Ананьєва (“Полный латинский словарь” (Москва, 1869), Льва Грибнера “Терминологический медицинский словарь, немецкого, латинского, французского и русского языков” із включенням виразів стосовно фармації, медичної фізики, хімії, зоології, ботаніки, мінералогії та ветеринарії (СПб., 1864, 2-е вид.).

У каталозі зазначені двомовні словники: Н. П. Макарова “Русско-французский словарь”, А. Александрова “Полный англо-русский словарь” (СПб., 1891), педагога, викладача Дерптського університету І. Я. Павловського “Немецко-русский словарь” (Рига, 1888). В. Лесевич придбав словник галицького лексикографа Євгена Желехівського “Малорусско-немецкий словарь” (Львів, 1882, 1886, Т. 1-2), доповнений і виданий Софроном Недільським, другий том якого спричинився до введення фонетичного правопису в Галичині та Буковині.

В останній розділ меморіальної бібліотеки В. Лесевича було внесено видання, пов’язані з історією Товариства ім. Т. Г. Шевченка в Петербурзі, у тому числі “Устав общества им. Т. Г. Шевченко” (СПб., 1898), “Отчет общества им. Т. Г. Шевченко за 1898–1899 гг.” (СПб., 1900), звіти за 1904–1905 рр. (СПб., 1905).

Серед довідкових видань збірки В. Лесевича слід відзначити працю російського журналіста, укладача популярних літературних посібників і довідників М. Бродовського “Справочная книжка для писателей и литераторов” (Одесса, 1890), туристичний довідник М. Головинського “Путеводитель по Крыму” (Симферополь, 1894) та ін.

Ми розглянули основні групи книг бібліотеки В. Лесевича в НТШ, яку він сформував упродовж свого життя. Окремі видання збірки засновнику меморіальної бібліотеки автори книг подарували, залишивши на них підписи-дедикації. Так, на титульній сторінці книги В. Вартанянца “Антропологическая философия. П. Миртов и субъективный метод в социологии” (Тифлис, 1901)

написано: “Дорогому Володимиру Лесевичу, автор”. На праці Д. Ахтарумова “Чума последних годов XIX века” (Полтава, 1900) є напис: “Владимиру Викторовичу Лесевичу от автора”, а російський історик П. Бакунін на титульній сторінці своєї праці “Основи вери и знания” (СПб., 1886) залишив такий автограф: “Владимиру Викторовичу Лесевичу в знак искреннего уважения”. Екслібрисів на книгах не виявлено.

Меморіальна бібліотека В. Лесевича цінна підбором нині раритетних видань і тим, що вона відображає запити і смаки свого власника, передає своєрідний дух епохи. Особливий інтерес викликають прижиттєві видання вчених, майстрів художнього слова, періодичні видання.

Реконструкція бібліотеки Володимира Лесевича та інших меморіальних бібліотек НТШ, їх всебічний аналіз і складання наукових каталогів дозволить дослідникам прочитати чимало сторінок нашої культури, стане першорядним джерелом історії Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові.

1. *Єфремов С.* Памяти Владимира Лесевича / *С. Єфремов* // Киевская Старина. — 1905. — № 12. — С. 358.
2. *Карманський П.* Памяти Володимира Лесевича / *П. Карманський* // Літературно-Науковий Вістник. — Львів, 1906. — Т. 33, кн. 1. — С. 140.
3. Каталог бібліотеки Володимира Лесевича // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 1, оп. 2, спр. 58.
4. *Кусий Л.* Відділ спецфондів Львівської наукової бібліотеки АН УРСР (1945–1953) / *Леся Кусий* // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника: [зб. наук. пр.]. — Львів, 2008. — Вип. 1(16). — С. 399-425.
5. Листування Михайла Грушевського. — Київ, 2001. — Т. 2. — С. 170, 186, 365.
6. ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 34, спр. 335. — Арк. 4.
7. *Модзалевский В. Л.* Малороссийский родословникъ / *В. Л. Модзалевский.* — Киев, 1912. — Т. 3. — С. 92-93.
8. *Ротач П.* Літературна Полтавщина / *П. Ротач* // Архіви України. — 1966. — № 4. — С. 107.
9. Українська літературна енциклопедія. — Київ, 1995. — Т. 3. — С. 166-167.
10. Філософська думка в Україні : бібліографічний словник / авт. кол.: *В. С. Горський, М. Л. Ткачук, В. М. Нічик* та ін. — Київ : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2002. — С. 120.
11. Філософський Енциклопедичний Словник. — Київ, 2002. — С. 327.

12. Хроніка Наукового товариства ім. Шевченка. — Львів, 1906.
13. Шевченківський словник. — Київ : Голов. ред. УРЕ, 1976. — Т. I. — С. 352.
-

VOLODYMYR LESEVYCH MEMORIAL LIBRARY IN THE SHEVCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY IN LVIV

Oleksandr Dzioban

Books and periodicals of the private collection of the Ukrainian philosopher, literary critic and public figure Volodymyr Lesevych (1837–1905) are discussed. He donated his own collection of over six thousand volumes to the Shevchenko Scientific Society (NTSh) in Lviv.

After his death the collection was moved to NTSh in Lviv and became one of its fourteen memorial collections.

His collections of Western-European, Russian and Ukrainian language editions in several subject divisions (Philosophy, History, Natural Sciences, Linguistics, Literary Critics with their subdivisions) chronologically includes printed matter of the second half of the 18th century to the beginning of the 20th century.

Keywords: *Volodymyr Lesevych, Shevchenko Scientific Society Library, memorial collections.*

МЕМОРИАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА ВЛАДИМИРА ЛЕСЕВИЧА В НАУЧНОМ ТОВАРИЩЕСТВЕ ИМ. ШЕВЧЕНКО ВО ЛЬВОВЕ

Александр Дзёбан

Рассмотрено книжные и периодические издания из частной библиотеки украинского философа, литературоведа и общественного деятеля Владимира Лесевича (1837–1905). Свою библиотеку в количестве более шести тысяч единиц изданий он еще при жизни завещал НТШ во Львове.

После смерти В. Лесевича библиотеку перевезено во Львов и размещено в НТШ, где она стала одной из 14-ти мемориальных собраний.

Его библиотека — это издания на западноевропейских, русском и украинском языках по тематическим разделам: философия, история, природоведение, языкознание, литературоведение и сопряжёнными с ними дисциплинами, что хронологически охватывают вторую половину XVIII — начало XX ст.

Ключевые слова: *Владимир Лесевич, библиотека НТШ, мемориальная библиотека, тематические разделы.*